

מתורתו של רבינו מרן רבי שלמה פישר זצוק"ל

והנה כידוע יש הבדל בין הכרח למותרות, כי בהכרח, ההעדר צער גדול, ואילו ההישג עונג קטן. ובמותרות איפכא, כי העונג גדול, והצער בהעדרו קטן. וא"כ הרשע הרודף אחר המותרות והתענוגות הופך אותם להכרח ונמצא מרחיב גבול הצער שלו ומקטין גבול השמחה שלו, משא"כ הצדיק שאינו רודף אחר התענוגות כהיפך. [מלה"ד שההידוישות מדברים על החפצים והמעשים, והחכם מפשיט ומדבר על המושגים וההרגשות שבהם, כידוע]. וזה שפירש רש"י דבשבת ניתנה לאדם נשמה יתירה להיות שמה בחלקו המגדיל לו את גבול השמחה ולהיות לכו פתוח לרוחה ודו"ק.

וירא העם כי בשש משה לרדת מן ההר ויקהל העם על אהרן ויאמרו אליו קום עשה לנו אלהים אשר ילכו לפנינו כי זה משה האיש אשר העלנו מארץ מצרים לא ידענו מה היה לו (לב, א).

ברש"י בפרשת במדבר (ג, יב) עה"פ ואני הנה לקחתי את הלויים וגו' תחת כל בכור וגו'. שהיתה העבודה בבכורות. וכשחטאו בעגל נפסלו. והלויים שלא עבדו ע"ז נבחרו תחתיהם עכ"ל. דר"ל ג"כ שנתיהדו הבכורים בחטא העגל.

והיינו, שהרי הם היו הכהנים העובדים, וא"כ כשחטאו ישראל בעגל וזכו לו, מי היו המקריבים קרבנותיהם לעגל, הוי אומר הבכורים. וכן מפורש בירושלמי (פ"ק דמגילה ה"א) שבר ה' מטה רשעים אלו הבכורות שהקריבו לעגל תחלה, וק"ל.

וירא העם כי בשש משה לרדת מן ההר ויקהל העם על אהרן ויאמרו אליו קום עשה לנו אלהים אשר ילכו לפנינו כי זה משה האיש אשר העלנו מארץ מצרים לא ידענו מה היה לו (לב, א).

אהז"ל שהנשים לא נתפתו לעגל. ולכא"ו תמוה דהא נשים דעתן קלה להתפתות יותר מהאיש ובע"ז כתיב פן יפתה לבככם. אכן הכתוב אומר בחטא העגל, ראיתי את העם הזה והנה עם קשה עורף הוא. משמע שקשיות עורף גרמה, והלא אדרבה פן יפתה כתיב. אלא הענין כך, דב' בחינות הן, הכרת השכל והשימה אל הלב. ומידת העקשות היא בחלק הלב, שאע"פ שיודע בשכלו אפ"ה אינו יכול לשנות הרגלו. וזוה נבדלת האישה לטובה, שאמנם שכלה הלש ונומה לשכנוע יותר מן האיש, אבל כה רצונה חזק יותר ויש בה ממידת ההסתגלות לשנות הרגלה (וזה מחכמת הבריאה כדי שתוכל להסתגל לארחות חיי בעלה).

והנה ישראל במדבר לא חסר להם בהכרת השכל אלא בשימת הלב, כמ"ש ממרים הייתם. וזו קשיות עורף שזה גרם לחטא העגל שלא יוכלו להגמול מחטא ע"ז (וכידוע שהעגל היה ע"ז של מצרים, כמ"ש בע"ז (מג, א) שהוא שור) אבל הנשים לאחר שנשכנעו באמיתות התורה מיד הסתגלו אליה. והנה אהז"ל כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבית ישראל, לבית יעקב אלו הנשים, אמירה בלשון רכה. לבית ישראל, אלו האנשים, דברים קשים כגידון. כי שכנוע השכל לא בא בקול רעש גדול אלא באמירה רכה, משא"כ דברי מוסר לירד הדרי במן צריך דברים קשים כגידון.

ועתה הניחה לי ויחר אפי בהם ואכלם ואעשה אותך לגוי גדול (לב, ז).
בברכות (לב, א) ועתה הניחה לי מלמד שתפסו משה להקב"ה כאדם שתופס את חברו בבגדו.

ר"ל שהזכיר י"ג מדות הרחמים שהם לכבושו של הקב"ה כנודע. ואע"פ שזה כתוב קודם שהזכיר משה י"ג המדות, שלא הזכירם אלא בשעת מתן לוחות שניות לפ"ד המפרשים כי ויקרא ה' ה' קאי על משה שהוא הזכיר המדות, כבר כתב רש"י, עדיין לא שמענו שהתפלל משה עליהם והוא אומר הניחה לי אלא כאן פתח לו פתח וכו' ר"ל שרמו לו שיוכיר י"ג מדות. ומה שהזכיר עתה בתפלתו את האבות. נראה דרמוזו הוא ג"כ באומרו ועתה הניחה לי. והנה ב' במסורה הניחה, חדא הכא, ואידך (שופטים מז, כו), הניחה אותי והמשני את העמודים. פ"י, הם ג' עמודי העולם, שהם האבות.

זה יתנו כל העבר על הפקדים מחצית השקל בשקל הקדש עשרים גרה השקל מחצית השקל תרומה לה' (ל, יג).

בילקוט וברש"י ישן איתא, דמצות מחצית השקל באה לכפר על חטא העגל.

ונראה, דהענין במחצה"ש הוא העשיר לא ירבה והדל לא ימעיט, ועיקרו כמו אחד המרכה ואחד הממעיט ובלבד שיכון ליכו לשמים. כי לכא"ו תמוה, שהרי בפרשת תרומה התנדבו ישראל די והותר על המשכן, ועכשיו כיהודה ועוד לקרא נתנו עוד פעם מחצה"ש שלא היה בו אלא בשביל אדני הנהושת והוויים. אלא כבר אמרו חז"ל (שקלים א, א) אי אתה יכול לעמוד על אופיה של אומה זו נתבעים לעגל ונתנים נתבעים למשכן ונתנים, לפיכך נצטוו עכשיו ליתן מחצה"ש עם לב. וזהו החילוק שביניהם, שתרומת המשכן היה עיקרה הקמת המשכן, משא"כ מחצה"ש העיקר מעשה הניתנה, שלכך כתב הרמב"ם (ריש הל' שקלים) שאין מחצה"ש ניתן לחצאין אלא בבת אחת. וזהו הכלל הוא בכמה דוכתי שהעיקר מעשה הניתנה, ולכן בפדה"ב כשר לחצאין (בכורות נא, ב) משא"כ בגזל הגר (ב"ק קי, א) ואמרינן מעמא אשם קריה רחמנא פירוש שהעיקר מעשה הניתנה, אלא שאח"כ אמר רחמנא ליתנה לכהן. וכן משמע בכל הסוגיא שם שהיבב להוציא מתה"י.

על בשר אדם לא ייכף ובמתכנתו לא תעשו כמנהו קדש הוא קדש יהיה לכם (ל, לב).

והקשו התו"י (יומא פו, א) אהא דכריתות (ז, א) כהן גדול שנמל משמן המשחה שעל ראשו ונתן על בני מעויו הייב, שנא' על בשר אדם לא ייכף. והלא כבר נעשית מצוותו, ותרצו דאכתי לא נעשית מצוותו עד שיתייבש. וקשה מנלן שלא נעשית מצוותו עד דיתייבש.

ונראה בע"א ע"פ הגמ' הוריות (יא, ב) דהשמן כולו קיים לעתיד לבוא, ונראה דענין הנם לא היה שנתרבה, דא"כ הנוסף אינו שמן זית, אלא שמן נם (וכמו שכתב בכתבי הגר"ח לענין נם הנוכה). אלא הנם היה בהתייבשות השמן, שהשמן ע"ג ראשו לא נתייבש, אלא חזר למקומו, ונמצא דאכתי לא נעשית מצוותו.

ואתה דבר אל בני ישראל לאמר אך את שבתתי תשמרו כי אות הוא ביני וביניכם לדרתיכם לדעת כי אני ה' מקדשכם (לא, יג).

אך את שבתתי תשמרו – אף על פי שסתיו רדופין וזימין זכריות מללכה, קצת אל תלחה מפניה (רס"י).

יש להוסיף דהכי קאמר, אע"פ שמעטתה יהא לכם אות אחר ביני וביניכם, שהוא משכן העדות, אל תחשבו שמעטתה אינכם צריכים להקפיד על שמירת השבת. והיינו דמסיק, כי אות היא ביני וביניכם לדורותיכם וגו' לעשות את השבת לדורותם ברית עולם וגו' אות היא לעולם.

ור"ל כי המשכן אינו אות לעולם, שסופו ליבטל. אבל שבת היא אות לעולם. כמ"ש במכילתא אות היא לעולם, מלמד שאין השבת בטלה מישראל לעולם.

ביני ובין בני ישראל אות הוא לעולם כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ וביום השביעי שבת וינפש (לא, יז).

בביצה (מז, א), דאמר ר"ש בן לקיש נשמה יתירה נותן הקב"ה באדם ער"ש, ולמוצאי שבת נוטלין אותה הימנו, שנא' שבת וינפש, וי אבדה נפש.

וברש"י שם פירש, נשמה יתירה, רוחב לב למנוחה ולשמחה ולהיות פתוח לרוחה ויאכל וישתה ואין נפשו קצה עליו, עכ"ל. ותמוה.

ונראה פירושו, דהנה כתיב (קהלת ב, כו) כי לאדם שטוב לפניו נתן חכמה ודעת ושמחה ולחוטא נתן ענין לאסוף ולכנוס וגו'. והיינו כי לכא"ו הרשע רודף אחר תענוגים והצדיק אין לו תענוג בעוה"ז. אבל האמת כהיפך, כי יש להבחין בין העונג והצער הפנימיים שכנפש לבין החפצים והמעשים של העונג.

ויחל משה את פני ה' אלהיו ויאמר למה ה' יחרה אפך בעמך אשר הוצאת מארץ מצרים בכה גדול וביד חזקה (לב, יא).

וצ"ב, דלא מצינו בכה גדול וביד חזקה (לב, יא).

והנראה בזה, דהנה קודם לכן כתיב ועתה הניחה לי וגו' ואעשה אותך

לגוי גדול. והיינו דהבטיחו הקב"ה שהוא לא יהיה לו הפסד מהכליה שיעשה ח"ו בבני, אבל באמת היה למרע"ה הפסד מזה דהא משה היה מלך, וכמש"כ ויהי בישרון מלך וכתוב לפני מלך לבני. ואילו כשיכלו הרי אין מלך בלא עם.

וזהו לו משה, ויחל משה את פני ה' אלקיו, דאמרינן בהוריות (יא, א) איזהו נשיא זה מלך שנא' מכל מצות ה' אלקיו, מי שאין על גביו אלא ה' אלקיו. ולכך הדגיש משה רבינו ה' אלקיו בתפילה זו, דהתפלל בהיותו מלך, ואם יכלו ישראל הרי יאבד מלכותו.

למה יאמרו מצרים לאמר ברעה הוציאם להרג אתם בהרים ולכלתם מעל פני האדמה שוב מחרון אפך והנחם על הרעה לעמך (לב, יב).

בגמ' שבת (פה, ב) ארז"ל על הטא העגל, עלובה כלה שזינתה בתוך חופתה.

והנה נרמז זה בתפלתו של משה, שוב מחרון אפך והנחם, אותיות שניות הם חופה. על הרעה לעמך ס"ת כלה.

וע"ש בגמ' דמסיק, אמר רבא, ועדיין חביבותא היא גבן, והיינו דכבר אמרו רז"ל בפ"ק דע"ז (ד, ב), לא היו ישראל ראויין לאותו מעשה. ופירש"י, אלא גזרת מלך היתה, ע"כ.

ויוכן בזה מה דאיתא בזהר בפ' לך (צ, א) ופ' בלק (קצ, ב) שע"י שהקדימו ישראל נעשה לנשמע וכו' להשתתף עם מלה"ש בקדושתם ואף לקדום להם (כמ"ש בגמ' חולין צא, ב), דביחס למלה"ש לא פקעה המעלה שזכו בה אע"פ שהטאו בעגל.

ויהי כאשר קרב אל המחנה וירא את העגל ומחלת ויחר אף משה וישלך מידיו את הלחם וישבר אתם תחת החר (לב, יג).

נראה הענין של שבירת הלוחות ולוחות שניות, דומה לנזיר שנמטא כמת, שפותר נזירותו ומונה מחדש.

וה"נ ע"ז איתקש למת (שבת פג, א). ולכך הוצרך משה לעמוד בהר מ' יום חדשים לחדש קדושתן של ישראל כדרך שנאמר בנזיר והימים הראשונים יפלו.

והנה, נזיר שנמטא מביא ג' קרבנות, הטאת עולה ואשם, ושלשתן נרמזין במקרא זה, שוב מחרון אפך ר"ת אשם, והנחם על הרעה לעמך ר"ת עולה, שוב מחרון אפך והנחם על ר"ת בני הטאת.

ויאמר להם כה אמר ה' אלהי ישראל שימו איש הרבו על ירכו עברו ושורבו משער לשער במחנה והרגו איש את אחיו ואיש את רעהו ואיש את קרבו (לב, יד).

והיכן אמר, זנח לאלהים יחרס. כך שנויה במכילתא (קס"ו).

יבואר עפ"מ"ש רז"ל (ספרי מטות קנג) כל הנביאים נתנבאו בכה אמר ה', מוסף עליהם משה שנתנבא בזה הדבר. ופירשו הקדמונים שמושה נאמר לו אותו לשון ממש שנתנבא בו משא"כ שאר הנביאים.

והנה כאן כתיב כה אמר ה' ולא זה הדבר, לפיכך אמרו שלא נאמר לו לשון זה שימו איש הרבו וגו', אלא פירש להם בזה מה שנאמר לו זנח לאלהים יחרס.

וישב משה אל ה' ויאמר אנא הטא העם הזה הטאה גדלה ויעשו להם אלהי זהב (לב, לא).

אלהי זהב. אלהי הו"א שגלגל להם שהשפעת להם זהב (קס"ז).

בגמ' יבמות (עב, א) כל מ' שנה שהיו ישראל במדבר לא מלו משום דלא נשיב להו רוח צפונת. מ"ט, משום דנזופים היו. פירש"י מחטא העגל. הענין, דאיתא (איוב לו, כב) מצפון זהב יאתה. שרוח צפונת מזלת את הזהב, ומכיון שטען משה על הטא העגל אתה גרמת להם שהשפעת להם זהב, ניטלה מהם רוח צפונת המזלת את הזהב.

ועתה לך נחה את העם אל אשר דברתי לך הנה מלאכי ילך לפניך וביום פקדי ופקדתי עליהם הטאתם (לב, לד).

הנה מלאכי ילך לפניך ר"ת מילה, רמז להם שלאחר שימולו יבא המלאך. כדכתיב (יהושע ה, ג) בעת ההיא וגו' וימל את בני ישראל וגו' וישא עיניו וירא והנה איש עומד לנגדו וגו'. [וזהו ויהושע בן נון נער לא ימיש מתוך האהל ס"ת מילה, שבזכות זה זכה למול את בני ולשליחות המלאך שבא עי"ז. (והו"ו מה שנמסך לכאן ואמר משה וגו' ואתה לא הודעתני את אשר תשלח עמי וגו').]

והנה בכ"ר פמ"ו וזה הדבר אשר מל יהושע, דבר אמר להון ומלן. אמר להן מזה אתם סבורים שאתם נכנסים לארץ ערלים, כך אמר הקב"ה לאברהם לך ולזרעך אהרין על מנת ואתה את בריתי תשמור.

וע"ש שכי' עוד אם מקיימין בניך את המילה הן נכנסין לארץ, ואם לאו אין נכנסין לארץ.

והנה מילה עניינה תיקון, כמ"ש בתנחומא פ' תזריע במשל דר"ע גלוסקאות וחטים. וכ' במק"א (שמות כ, ב) שזהו ענין מילה בשמיני, שכי' הספרים כדי שיעבור עליו שבת. כי בשבת כתיב כי בו שבת מכל מלאכתו אשר ברא אלקים לעשות, ופי' המפרשים שכאלו הפסיק באמצע מלאכתו והשאיר מקום לבנ"א לעשות ולשלל היצירה.

והנה המילה היא שורש כה ישראל לתקן במעשה ידיו של הקב"ה. וז"ש במדרש תהילים צ"א שצדיקים גדולים ממה"ש כי מה"ש אין להם כה זה. וז"ש הנה מלאכי ילך לפניך ר"ת מילה, שע"י המילה נודע מעלתם ממעלת מה"ש עד שבא המלאך לשרת לפניהם.

ובמה יודע אפוא כי מצאתי הן בעיניך אני ועמך הלוא בלכתך עמנו ונפלינו אני ועמך מכל העם אשר על פני האדמה (לג, טו).

כ"ב (טו, א) איוב בימי משה היה, כתיב באיוב מי יתן אפו ויכתבון מילי, וכתוב במשה ובמה יודע איפוא.

ונראה ביאור הענין, דכבר פירש"י ובמה יודע אפוא, אני שואל ממך שלא תשרה שכינתך על או"ה (מקורו ברכות ז, א), והיינו דאז שרתה שכינה על איוב והכיריו שהיו מאו"ה וביקש משה ששוב לא ישרה עליהם. וזה שאמר איוב מי יתן אפו ויכתבון מילי, והיינו שדבריו שבע"פ יהיה להם תורת נבואה וע"י הכתיבה יהיו כתבי הקודש כמו שאר הנבואות שנכתבו. (וע"י עוד משכ"ב במק"א).

וזהו שביקש שהוואיל ועכשיו פוסקת הנבואה מאומות העולם מי יכתוב אותה ברוח הקודש. וזהו נמי הטעם שמושה כתב ספרו ופרשת בלעם וספר איוב, כי שוב לא היה מי שיכתבם ברוח"ק מאומות העולם. ודו"ק.

וישכם משה בבקר ויעל אל הר סיני כאשר ציוה ה' אותו (לד, ד).

בפרד"א (הובא ברא"ש ובמור ובר"ן), בר"ה אלול עלה משה לחר וכו' ותקעו בשופר והודיעו לעם שעלה שלא ימעו שוב, והקב"ה נתעלה באותו שופר שנא' עלה אלהים בתרועה.

ותמוה, מה ענין העילוי שבתקיעה זו שלא היתה אלא להודעה בעלמא לעם.

ונראה שבאמת תמוה עיקרה של תקיעה זו למה, וכי יעלה על הדעת שהיו חוזרין על איולתן שוב, אלא התקיעה היתה משום הזירות יתירה מפני יראת החטא, וכמשארז"ל מאן דנכית ליה חיויא חבלא מרחיל ליה וכו'. והואיל ותקיעה זו גילתה יראתם הגדולה נתעלה בה הקב"ה.

וא"ש בזה קושיית הבי"ו והכ"ח שהמדרש מסיים לפיכך תוקעין מר"ח אלול וכו' לבלבל השמן והלא התחיל בטעם אחר וכנ"ל. ועו"ק הרי בגמ' ר"ה (טז, ב) איתא דתקיעות דמעומד לבלבל השמן.

ולמש"נ י"ל, דהנה רש"י פירש לבלבל השמן ששומעו שישראל מחבבין מצוות מסתמין מענותיו, והנה חיבוב מצוה ממידת האהבה, וכידוע צריך להקדים לאהבה מידת היראה וכמ"ש הזהר והשל"ה, וסוף יראה היא ראשית אהבה, ואכן קדמה היראה בחודש אלול (שהזכר בפוסקים הנהגות של סוד מרע לחדש זה משא"כ מצוות של עשה טוב דהיינו חיבוב הזכר בעשיית וערב סוכות) והשמן מתבלבל בבי' הדברים. באלול מצד גילוי מידת היראה, ובר"ה מצד מידת האהבה.

וא"ש בדברינו מש"כ האר"י, אלול ר"ת אני לדודי ודודי לי. וקשה, הלא זוהי מידת האהבה. אלא אלול הכנה לזה. (א.ה. ע"י באורך מש"כ רבינו בדרשות בית ישי דרשה להודש אלול א).

בדרשות בית ישי דרשה להודש אלול א).

ויאמר אם נא מצאתי חן בעיניך ה' ילך נא ה' בקרבנו כי עם קשה ערף הוא וסלחת לעוננו ולחטאתנו ונחלתנו (לד, ט).

ויש להקשות, והא הקב"ה אומר כי לא אעלה בקרבך כי עם קשה עורף אתה. ואיך הופך משה מעם זה שעם קשה עורף הוא, לסיבה שילך ה' בקרבנו (ועיין באוה"ח).

והנראה ע"פ הא דאיתא במדרש, עם קשה עורף אתה, סבור לגנאי ואינו אלא לשכה, או יהודי או צלוב.

והנה תיבת ונחלתנו פי' באוה"ח, שנהיה בבחינת נחלת עולמים לך לעם. א"כ ה"פ, דהקב"ה אומר לו עם קשה עורף לגנאי, ואמר לו משה עכשיו שגילית לי מובך שאתה מוחל עון א"כ אדרבה תיהפך מידה זו לשבח שע"י שאנו עם קשה עורף תהיה בטוח שאנו נהיה לך נחלת עולמים. וז"ש וימחר משה לאחר ששמע היו"ג מידות ויאמר א"כ ילך נא ה' בקרבנו כי עם קשה עורף הוא א"כ אם אתה תסלח עוננו יהא ונחלתנו.

לא תשחט על המזין דם זכחי ולא ילין לבקר זבח חג הפסח (לד, כה).

המשכנ"י בספרו קה"י (פסחים סג) הקשה, השוחט פסח על החמין נימא אין שליה לדב"ע ותתבטל השליחות (לדעת הנו"ב), והרי שהיטת פסח בע"י שליחות.

וי"ל, דלא תשחט על חמין, אינו איסור שהיטה, אלא איסור קיום החמין בשעת שהיטה ודו"ק.

ויאמר ה' אל משה כתב לך את הדברים האלה כי על פי הדברים האלה כרתית אתך ברית ואת ישראל (לד, כז).

בגמ' (ס, א), לא כרת הקב"ה ברית עם ישראל אלא בשביל דברים שבע"פ, שנאמר כי ע"פ הדברים האלה כרתית אתך ברית ואת ישראל.

יבואר עפ"מ"ש בהקדמת ס' קצה"ח ז"ל, אמרו בגמ' תורה רובה בע"פ ומיעוטא בכתב, שנאמר אכתוב לו רובי תורתך כמו זר נחשבו. והיינו דאם היה הכל בכתב מיד ה' עלינו השכייל, אנחנו כמו זר נחשבנו, כי מה לשכל האנושי להבין בתורת ה', אבל בתושבע"פ משלנו היא עכ"ל. והיינו ענין ברית שהוא דבר הנעשה בין שני שותפים שווים שכל אחד נותן חלקו, וה"נ כביכול ישראל משתתפין עם הקב"ה בתושבע"פ ע"י הידושים דאורייתא וכמ"ש"ש בקצה"ח ע"ש.

ובזה יבואר רמז מ"ש (ד"ה א' ד' כ"ג), המה היוצרים יושבי נמעים וגדרה עם המלך במלאכתו ישבו שם, רמז לרו"ל שדבריהם נמשלו לנמיעות (פ"ק דהגיגה) והם גודרים ועושים סייג לתורה שהם כביכול ישבו עם המלך ונשתתפו במלאכתו (א.ה. ע"י באורך דרשות בית ישי מאמר ארבע פרשיות ות"ג).

ויאמר ה' אל משה כתב לך את הדברים האלה כי על פי הדברים האלה כרתית אתך ברית ואת ישראל (לד, כז).

כתב לך את הדברים האלה וללך אתה קטאי לכתוב תושבע"פ (כ"ז).

ככמה דוכתי בש"ס אשכחן מוצאתי מוגלת סתרים כו', ופירש"י, שהסתירה משום שלא ניתנו דברים שבע"פ ליכתב, וכשהיו שומעין דבר חדש ויראים שמא ישכחוהו היו כותבין ומסתירים.

ולכאורה הדבר קשה לשמוע שעושים עין של מעלה כאינה רואה והיה במחשך מעשיהם ח"ו. ונראה הענין, עפ"מ"ש התום' בתמורה (יד, ב) בהא דדברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרם בע"פ דאין להקפיד אלא בדבר שמוציא אחרים ידי חובתן. וע"ש בהגהות הגר"א שכ"מ להדיא מנמ' בתענית יעו"ש. ועיין ברש"י גיטין (ס, ב), דברים שאמרת לך בכתב אי אתה רשאי לאומרם לישראל ע"פ ע"כ.

נמצא לפי"ז שאין הקפידא אלא על הלימוד והמסירה לרבים, שהתושב"כ צריכה להיות נמסרת לרבים מתוך הכתב דוקא, וכמו"כ תושבע"פ צריך ללמודה בע"פ דוקא, אבל לכתוב לעצמו דברים מתושבע"פ ש"ד, כי היכי דשרי לקרות לעצמו דברים מתושב"כ בע"פ.

שו"ר שד"ז מפורש יוצא מלשון הרמב"ם בהקדמת חבורו וז"ל ומימות משה רבינו ועד רבינו הקדוש לא חבור חבור שמלמדין אותו ברכים בתושבע"פ, אלא בכל דור ודור ראש כ"ד או נביא שהיה באותו הדור

כותב לעצמו זכרון השמועות ששמע מרבותיו והוא מלמד על פה ברכים. וכן כאו"א כותב לעצמו וכו' עכ"ל.

וירא אהרן וכל בני ישראל את משה והנה קרן עור פניו וייראו מגשת אליו (לד, ל).

הענין עפ"מ"ש בגמ' שבת (פה, ב) בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע באו ששים ריבוא מלאכי השרת לכאו"א מישראל קשרו לו שני כתרים וכו'. וכיון שהטאו ישראל ירדו ק"כ ריבוא מלאכי הבלה ופירקום וכו'. א"ר יוחנן וכולן זכה משה ונמלן דסמוך ליה ומשה יקח את האהל. ופירש"י ומשה יקח, אותו עדי, ל"א את האהל לשון בהלו נרי, והוא היה קירון עור פניו. וכ"כ התום' שם וז"ל שני כתרים, של הוד היו לפיכך כשנמל משה קרן עור פניו עכ"ל.

הרי מה שזכה משה לקרני ההוד היה ע"י הטאם בעגל שזכה משה בחלקם, לפיכך היו בושים והרדים מפניו. ועיין ברש"י שכתב ג"כ שהענין שיראו מפניו היה בגרמת הטא העגל, אלא שפירשו בע"א ע"ש.

ומשה לא ידע כי קרן עור פניו בדברו איתו וירא אהרן וגו' והנה קרן עור פניו וגו' (לד, כט-ל).

נראה הטעם למה קרן עור פני משה לאחר העגל, והוא כענין מש"כ הכוזרי בביאור פרשת ומשה יקח את האהל, שכיון שראה שהם זקוקים לעצם נכבד שיתכוונו אליו, שבשכיל כך עשו העגל. סידר להם אהלו מהוין וכו' שיהיו מכוונים אליו כמ"ש והביטו אחרי משה ע"ש.

וא"כ מה"ט קרן עור פני משה, שיראו מגשת אליו ויהיה נכבד בעיניהם. וז"ש וראו בני ישראל וגו' כי קרן עור פני משה והשיב משה וגו' לומר שבדברו אתם הסיר המסוה לצורך הנ"ל.

וסיפר הכתוב בשבחו, שכ"ז עשה מפני הצורך, אבל בלא"ה שם על פניו מסוה מפני הענוה.

וירא אהרן וכל בני ישראל את משה והנה קרן עור פניו וייראו מגשת אליו. ויקרא אלהים משה וישבו אליו אהרן וכל הנשאים וגו'. ואחרי כן נגשו כל בני ישראל ויצומו את כל אשר דבר ה' אתו בהר סיני. ויכל משה מדבר אתם ויתן על פניו מסוה (לד, ל-לג).

וצ"ב כיון דבנ"י יראו מעור פני משה א"כ היאך נגשו אליו ודיבר אליהם ללא המסוה, ומדוע רק כשגמר לדבר איתם ויתן המסוה על פניו. והנראה, דהנה אמרו רז"ל (הובא ברש"י ריש ויקרא) בשבילכם הוא נדבר עמי, שכן מצינו שכל ל"ח שנה שהיו ישראל במדבר לא נתיחד הדיבור עם משה, וא"כ כשדיבר אל בני"י כל אשר ציווה הרי היה להם גילוי היכה שבשבילם נדבר עמו ולכן לא פחדו מקרני ההוד.

משא"כ בשעה שלא דיבר אליהם את כל אשר ציווה ה', באמת יראו מפניו.

והטעם, דהנה אמרי' בשבת (פה, ב) דמשה זכה בקרני ההוד מהכתרים שניטלו מישראל בחטא העגל וניתנו למשה. א"כ קרני ההוד הזכירו לאהרן ולבנ"י את חטאם, ולכן יראו ממנו. והנראה, דלכן מודגש בפס' אהרן כפני עצמו, דהוא הוא שעשה את העגל ודו"ק.

ואחרי כן נגשו כל בני ישראל ויצומו את כל אשר דבר ה' אתו בהר סיני (לד, לב).

בספר משכיל לדוד רצה לפרש בזה דברי הגמ' (עירובין נד, ב) דאהרן למד מפי משה ד' פעמים וכו', ע"פ הידוע שיש בתורה ד' פנים, פרד"ס. אלא שנסתפק שם עד שהזר בו מפירוש זה.

ובאמת הדברים נכונים, אך קצת כאופ"א י"ל, דמקודם למד משה עם אהרן התורה על דרך הסוד, ואח"כ עם בניו על דרך הדרש, ואח"כ עם הזקנים ע"ד הרמו, ואח"כ עם כל ישראל ע"ד הפשט. ואח"כ נסתלק משה ולמדום אהרן פרקו, ר"ל למדם הפרשה ע"ד הסוד, אבל כסגנון קל יותר מאשר למדו משה, ואח"כ נסתלק אהרן ולמדום בניו ע"ד הדרש אבל שוב בסגנונם.

הערות על הפרשה

מלוקט מפנקסי רבינו מרן רבי שלמה פיישר זצוק"ל

ביצה ו, כ השוחט את התרנגולת ומצא בה ביצים גמורות מותר לאכלן בחלב, והקשו התוס' מאי שנא מביצת נבילה דאמירה.

ובקוב"ש ביצה אות כ"ז הביא תירוץ היראים דביצים הוו בכלל נבילה אבל אינם בשר ולענין כב"ח בשר בעינין ולענין איסור דנבילה כל דבר הנאכל איתסר בנבילה, והק' הקוב"ש דלפ"ז מה הרויחו תוס' פסחים כ"ב שהוכיחו ממה דלא משני כשהותרה נבלה היא ודמה הותרה דם אינו כבשר מ"מ יקשה לימא כשהותרה דמו"ם דם חלק מהנבילה אע"כ צ"ל דס"ל לתוס' דרק בשר הנבילה אסור, עכ"ד.

ונראה בע"א, דאח"כ התוס' ר"ל ד"ל דדם אינו כלל חלק מהנבילה לאיסור אכילה משום דגזעו מחליף (עיין תוס' סנהדרין ד, א), והארכתי בזה במק"א.

וע"י חולין (ק"ג, ב), גדי להוציא את הדם גדי להוציא את השליא וכו' הא ג' כתיב ואנן שיתא דרשי', ומשני דם ל"צ קרא דדם לאו גדי הוא, ושליא פירשא בעלמא הוא, והקשו בתוס' סו"ס לא אימעיט אלא מגדי וי"ל דאפי' ל"ה כתיב גדי אלא בשר נמי הוה מימעט דם דלאו בשר הוא כדמוכח בפסחים כג, ב עכ"ד.

ובגוף ד' היראים הנה בחולין שם במשנה ריה"ג אומר נאמר לא תאכלו כל נבלה ונאמר לא תבשל גדי כו' את שאסור משום נבלה אסור בחלב כו', וע"ש בפירש"י בשבת (קל, א) כל האסור משום נבילה נוהג בו איסור בשר בחלב, ובס' משא"מ סי' ז' כ' דמוכח מיניה דלא כהיראים אלא בכ"ח ג"כ אין האיסור בשר אלא כל שיש עליו איסור נבלה, ועוד ראוי מחולין קט"ו ר"א יליף אה"נ מבשר בחלב מהיקש זה דלא תאכלו כל נבילה אמרה תורה כשתמכרנה לא תבשלנה בחלב ע"ש ודו"ק.

וע' ברגמ"ה שכ' דם ושליא חד מעמא להו דפירשא בעלמא, וע"כ אין כונתו פירשא דלאו אוכל כמו שהבין הראב"ד פ"ה ממאכ"א הי"ג דהוי פרש, דא"כ דם הרי הוא משקה, אלא ר"ל שאינן חלק בהכמה, והוא כמש"ל.

ויאמר להם כה אמר ה' אלהי ישראל שימו איש חרבו על ירכו עברו ושזכו משעיר לשער במחנה והרגו איש את אחיו ואיש את רעהו ואיש את קרבו (לכ, כז).

במראה הפנים (ירושלמי סוטה פ"ג ה"ד) הביא דברי רש"י (יומא סו, ב) זיבה וקטר בסיף וז"ל הן עבודות שהייבין עליהן לע"ז מיתה כדתנן בארבע מיתות שהן בסקילה וכאן בסיף שעדיין לא נתפרשו להן ד' מיתות כ"ד ונידונו במיתת כ"ג שכל מיתתן בסיף עכ"ל, והקשה המרה"פ דהרי אמרינן שם ביומא העובד בעדים והתראה בסיף ושלא בהתראה במיתה ביד"ש והלא אין צריכים להתראה, ודוחק לומר דדין התראה כבר נאמר למשה בסיני ודין ד' מיתות כ"ד לא נאמר דמהיכ"ת ע"ש.

ונראה דקודם מ"ת גם כ"ג היה מעון התראה, וראיה מסנהדרין (עב, ב) רודף שהיה רודף אחרי חברו להורגו א"ל ראה שישאל הוא ובן ברית הוא והתורה אמרה שופך דם האדם באדם דמו ישפך, ומבואר בהתראת רודף נלמד מקרא דב"ג, אלא דלאחר מ"ת הותר דם ב"ג להורגו בלא התראה ודו"ק.

יו"ד סי' פ"ז סעי' ה' כתב הרמ"א, ו"א דאסור להתנות אש תחת קדירת גוי לפי שהם מבשלים בהם פעמים חלב ופעמים בשר והמתנה תחת קדירה שלהם בא לידי ביטול בשר בחלב, והק' רעק"א בגליון דכיון דמתכון רק להתנות ולא לבשל ליהוי דבר שאין מתכוין, ואי"ל דהוי פסיק רישא, דהא אפשר שאין כאן בכ"ח ודמי למ"ש המ"ז בהל' שבת שמותר לסגור תיבה אע"פ שאפשר דיש זכובים שם דל"ה פס"ר דשמא אין שם זכובים, ולע"ד ל"ד כלל, דהנה מודהגיש רעק"א "שמתכון להתנות ולא לבשל" משמע דפשיטא ל' דאם הוי מתכון "לבשל" רק לא היה מכיון לבשל בשר בחלב לא חשיב דבר שאינו מתכוין וודאי אסור משום ספק דאורייתא להומרא, שמכיון לבשל דבר שספק לו אם הוא בכ"ח והספק בחפץ המתבשל ולא בפעולתו, וענין דשא"מ נאמר על עניני פעולה שעושה פעולה ועל ידה נעשה פעולה שאין מתכוין לה ואין הפעולה מתיחסת אליו וע"ז יש דין פס"ר שע"כ הוי כאילו נתכוין, משא"כ בדשא"מ הוא מצד מה שמתכון להתנות ולא לבשל, וא"כ מיהא הוי פס"ר דע"י התוי בא בשול, רק שיש ספק בהחפץ המתבשל מהו ומה זה ענין לדשא"מ, ול"ד למ"ש המ"ז, דהתם אם אין זכובים אין כאן שום פעולת צידה לגמרי, ונעיין במקו"ח ריש ה' פסח שכ' יסוד זה דדשא"מ לא שייך אלא לגבי הפעולה"א.

בקה"י פסחים סי' מ"ג הביא דברי מל"מ (פ"א קרבן פסח ה"ה) דנסתפק בזרק או הקטיר פסח שנפסל אי עובר בלא תשחט על חמין, וה"ר מירושל' דפסח פסול אינו עובר אלאו דלא תשחט על חמין, והק' שענה"מ דדין זה מבואר במשנתנו ר"ש אומר הפסח ביד לשמו חייב שלא לשמו פטור משום דפסח שלא לשמו פסול ומשו"ה לא עובר אלא תשחט על חמין ורבנן פליגי עליו כמבואר בפיה"מ להרמב"ם, ותני' לחלק בין שוחט לזורק בדוחק, וקה"י כ' דהחילוק דשוחט אף בפסול סו"ס שם שחיטה עליה משא"כ זורק בפסול לאו כלום ונדחק בטעמו.

ונ' לפ"מ דהקשה הגר"ח (הובא באביעורי מעשה הקרבנות ד, א) להקשות לר"ת דדם נפסל בתחילת שקיעה והוא יום לכל התורה א"כ יהיה מותר להיות לו חמין בין ב' השקיעות שאינן זמן שחיטה ע"ש, ונ' ד"ל דבאמת זמן שחיטה הוא מצד גוף מצות פסח ורק מצד קרבן אינו זמן משום דדם נפסל בשקיעה"ח, וא"כ י"ל דהא דרש"י בזמן שחיטה לא יהיה לך חמין תלוי בשחיטת הפסח למצוה ולא מצד קרבן, ואע"ג דכתיב דם זבחי ומרבי' מינה זריקה ב' דרשות הם, וא"כ א"ש דאפי' כשהקרבת פסול מיקרי שחיטה דמצד גוף הפסח אי"ז פסול וגרעון.

לא תשחט על חמין דם זבחי ולא ילין לבקר זבח חג הפסח (לד, כה). פסחים (סג, א) השוחט את הפסח על החמין עובר בל"ת, וכתבו התוס' אומר ריב"א דהפסח כשר דהא לא שנה עליו הכתוב לעכב, ובמהרש"א הק' דהא שנה עליו הכתוב דכתיב לא תזבח על חמין (שמות כג, יח). ונראה עפ"מ"ש במק"א דשחיטה היא שחיטת קדשים וזביחה היא שחיטת חולין, והנה כתבו האחרונים דיש בקרבן פסח ב' דינים, א' דין קרבן ב' סתם מצוה, והוצרכו תרי קראי לומר שעובר על ב' הבחינות, ונפק"מ אי משכחת זה בלא זה ועיין.